

sos nus, de cadàvers vius? Són records que tornen en forma de malson, de necessitat, de deure de testimoniar. Són records en forma d'imatge que retornen per fer justícia, per fer present allò que té el risc de restar en l'oblit.

Music, fent una aposta al futur, i per tant a la vida, desafia la mort, l'horror del camp. Dachau es converteix en una escola, per la qual es recorre a la imatge per donar cos i forma a allò invisible: l'horror. La carn deixa de ser bellesa per a convertir-se en una cosa pestilent, defuig els cànons tradicionals de bellesa clàssica per convertir-se en muntanyes putrefactes de mort, que Music evocarà en les seves pintures, anys després, quan l'atzar, burleta, jugarà al joc del destí sense preguntar.

Music sabrà captar l'equilibri estètic entre la mort i la vida, el punt d'impàs entre l'un i altre estat. Music afirmarà un estat intermedi, el dels *musulmans* dels camps, els dels cossos semi-vius, semi-morts. I representarà aquests cossos, nus de present, nus de passat, despullats de futur, d'horror i fins i tot de bellesa. Serà l'essència més pura de la humanitat.

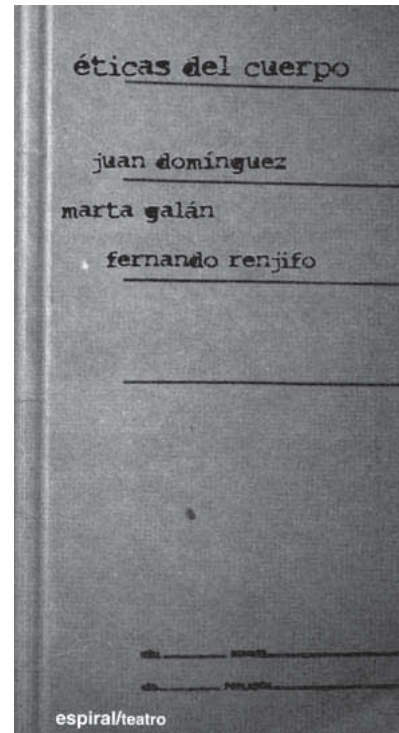
Clair parla de la pintura a través de les mateixes paraules del pintor. No hi ha res de sobre-humà en la seva pintura. No hi ha la modernitat nihilista a la que sovint sembla jugar l'art.

Amb aquestes reflexions sobre l'art, la vida, la mort, la bellesa i l'horror, Clair configura un magnífic relat força personal de la raó de les pintures de Music, així com una reflexió sobre la història i les motivacions artístiques que l'han configurat. Sovint, però, i potser responent a aquesta característica de reflexions d'autor, algunes idees es repeteixen, degut segurament al vaivé natural del pensament, al mateix temps que torna a la llum un artista al marge de la gran Història de l'Art.

Amb aquest llibre recorrem el camí d'un *Viandante* sense pàtria que, poc a poc, retroba una terra natal que li ha estat imposada. Retroba un país, el del record i el de l'horror, on poder arrelar la seva pintura.

Clair ha volgut fer justícia a Music al costat de les realitats obviades sovint per les grans abstraccions. Clair també ha volgut testimoniar.

Laura Casal i Valls

**JUAN DOMÍNGUEZ,
MARTA GALÁN,
FERNANDO RENJIFO**
Éticas del cuerpo

(edición y estudio de Óscar Cornago), Ed. Fundamentos, Madrid, 2008.

El volum *Éticas del cuerpo* recull un seguit d'obres i entrevistes realitzades a tres creadors escènics de l'actual panorama escènic espanyol. Aquest és un segon lliurament, precedit

pel volum *Políticas de la palabra*, editat el 2005, també sota la coordinació i edició d'Óscar Cornago, investigador titular del CSIC, que des dels anys noranta s'ha dedicat a investigar les claus ètiques, estètiques i polítiques del teatre més «radical» (si és que aquest concepte serveix) dels nostres dies.

A *Éticas del cuerpo* es planteja una qüestió essencial del teatre del segle XXI: el paper del cos en l'escena d'avui, i com enfrontar la problemàtica ètica que suposa la seva exclusió del relat social i cultural, que sovint el devalua o l'amaga. Les regles del joc teatral han sofert una mutació al llarg de la segona meitat del segle XX i podem parlar d'un teatre postdramàtic (H-T. Lehmann, *Le Théâtre postdramatique*, L'Arche, París, 2002) que comparteix els escenaris, de manera això sí, minoritària, amb els espectacles que segueixen recolzant-se en la noció de drama i en la posada en escena tradicional, ambdues nocions derivades de concepcions decimonòniques. Aquest nou teatre es caracteritza per un plantejament diferent on el creador planifica el seu discurs partint del seu propi cos, concebut com a totalitat i resum de la nostra «veritat» profunda, per concentrar-se en la comunicació immediata entre l'actor i l'espectador, eliminant en gran

mesura l'artifici de la il·lusió escènica.

Cornago, en la seva extensa (ocupa més de cent pàgines) i brillant introducció exposa en clau sociològica quins són els punts de partida de les més arriscades produccions teatrals d'aquests darrers quinze anys, concentrant-se en bona mesura en l'escena madrilenya, epicentre d'aquest corrent escènic que ha esdevingut l'avantguarda teatral d'Estat, desplaçant, en certa mesura, el teatre català que fins el moment havia esdevingut el focus més innovador de l'escena espanyola. Tots els creadors analitzats tenen un discurs realista, doncs el tema principal de les seves creacions és la vida quotidiana del propi artista, la seva presència i les relacions que estableix amb d'altres cossos i objectes, amb l'espai i amb els espectadors. El cos esdevé el protagonista d'aquests espectacles que plantejen la relació entre el cos i el menjar —sigui per introduir-lo o expulsar-lo—, o entre el cos i la violència —exercida o soferta—, elevant aquest discurs cap una crítica implícita al consumisme, al conformisme i a l'alienació del nostre temps. Aquests creadors prenen com a referents autors ja consolidats a l'escena espanyola com Rodrigo García, Roger Bernat i Angélica Liddell. Aquest volum mostra els itineraris i estratègies dels artistes analitzats que

s'autodefineixen mitjançant entrevistes i textos propis, doncs no han deixat d'escriure, però plantejant els seus escrits com realitats escèniques i no com a textos independents, és a dir, com a literatura.

En el primer volum, Cornago abordava la qüestió de la ideologia en el teatre plantejant qüestions tant significatives com la veritat política i el llenguatge, a partir de reflexions de filòsofs com Deleuze: *C'est la pragmatique qui est l'essentiel, parce qu'elle est la véritable politique, la micro-politique du langage* (G. Deleuze-C. Parnet, *Dialogues*, Ed. Flammarion, París, 1996, p. 138). Ara, en aquest segon lliurament, especialment de la mà del sociòleg Zygmunt Bauman (*La sociedad sitiada*, Fondo de Cultura Económica, Buenos Aires, 2004) tracta d'establir el profund significat social d'aquestes propostes que, poc a poc, s'estan imposant i obrint camins nous de reflexió i coneixement mitjançant l'escena. Però la consistència del discurs teòric de Cornago es sustenta en d'altres referents del pensament contemporani com Martin Buber i Peter Sloterdijk, donada la seva voluntat d'oferir una lectura transversal del fenomen escènic, entès com una deriva del pensament contemporani.

Pel que fa als protagonistes d'aquest volum cal assenyalar que Marta Galán (Madrid, 1973) treballa en l'estela de Rodrigo García plantejant unes creacions que posen en qüestió les relacions familiars i la societat de consum, mitjançant originals i «perverses» situacions quotidianes a peces com *Transilvania 187, in memoriam* (2004) i *El perro* (2005).

Juan Domínguez (Valladolid, 1964), creador format en l'àmbit de la dansa, ha derivat cap un teatre de caràcter físic on el propi artista es presenta davant

del públic explicant la seva història en primera persona a peces com *The Application* (2005), estrenada a Berlín, fusió de múltiples tendències escèniques i artístiques.

Finalment, Fernando Renjifo (Madrid, 1972), proper en els seus plantejaments a Carlos Marquerie, després d'aconseguir amb la companyia La República espectacles de gran impacte com *Homo politicus* (2003-04) on posà en qüestió els límits del llenguatge teatral, planteja en les seves creacions experimentals una manera personal d'acostar-se a la

vida real i al nostre present històric, vist des d'una perspectiva de crítica política i cultural.

El volum coordinat per Óscar Cornago és una aportació capdal per comprendre per on van les línies d'investigació escènica dels nostres dies, les quals tracten de qüestionar des dels fonaments la pròpia creació teatral i artística per acostar-se a la nostra realitat de cada dia, per qüestionar-la sense falses retòriques ni concepcions maniqueïstes i simplistes.

Enric Ciurans